

RZECZPOSPOLITA POLSKA
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 26 września 2019 r.

PK VIII TK 69.2019
SK 41/19

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KAN C E L A R I A	
wpl. dnia	27. 09. 2019
Nr wg EZD	

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku ze skargą konstytucyjną M T. o stwierdzenie niezgodności art. 394 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.) z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78, art. 64 ust. 1 i 2, art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

- na podstawie art. 42 pkt 7 i art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072 ze zm.) –

przedstawiam następujące stanowisko:

postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U., poz. 2072 ze zm.) – wobec niedopuszczalności wydania wyroku.

UZASADNIENIE

Skarga konstytucyjna została złożona w związku z następującym stanem faktycznym.

Wyrokiem z dnia   grudnia 2016 r., sygn. akt   , Sąd Rejonowy w G   oddalił powództwo Skarżącej, M   T., przeciwko D   D. o zapłatę kwoty   zł, obciążając powódkę kosztami procesu i uznając je za uiszczone w całości. Odpis tego wyroku, wraz z uzasadnieniem, został doręczony pełnomocnikowi Skarżącej w dniu   stycznia 2017 r. W dniu   lutego 2017 r. Skarżąca wniosła zażalenie na, zawarte w powołanym wyroku, postanowienie w przedmiocie kosztów procesu.

Sąd Rejonowy w G   , postanowieniem z dnia   lutego 2017 r., odrzucił zażalenie na postanowienie w przedmiocie kosztów procesu, uznając, że zostało ono złożone po terminie. Sąd ten wskazał, że skoro wyrok z dnia   grudnia 2016 r. został, wraz z uzasadnieniem, doręczony pełnomocnikowi Skarżącej w dniu   stycznia 2017 r., to – zgodnie z art. 394 § 2 k.p.c. – termin do wniesienia na zawarte w nim postanowienie co do kosztów procesu wynosi siedem dni i upłynął w dniu   lutego 2017 r. Postanowienie to zaskarżyła Skarżąca, jednak Sąd Okręgowy w G   , postanowieniem z dnia   lipca 2017 r., sygn. akt   , zażalenie oddalił.

Orzeczenie Sądu Okręgowego w G   Skarżąca wskazała jako ostateczne orzeczenie o jej prawach konstytucyjnych.

Skarżąca zakwestionowała art. 394 § 2 k.p.c., zarzucając mu, że narusza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji), prawo do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji), prawo do innych praw majątkowych i ich ochrony (art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji), prawo do korzystania z powyższych praw (art. 31 ust. 3 Konstytucji)

oraz prawo do życia i funkcjonowania w demokratycznym państwie prawnym urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji).

Zdaniem Skarżącej, z powołanych wzorców konstytucyjnych wynika zakaz stanowienia przez ustawodawcę pułapki normatywnej uniemożliwiającej lub istotnie utrudniającej skorzystanie z gwarantowanych przez nie praw. Pojęcie „pułapki normatywnej” Skarżąca zaczerpnęła z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, który wielokrotnie wskazywał, że w demokratycznym państwie prawnym stanowienie i stosowanie prawa nie może być „pułapką” dla obywatela i że obywatel powinien mieć możliwość układania swych spraw w zaufaniu, iż nie naraża się na niekorzystne skutki prawne swoich decyzji i działań, niemożliwe do przewidzenia w chwili podejmowania tych decyzji i działań. Zdaniem Skarżącej, kwestionowany art. 394 § 2 k.p.c. stał się taką właśnie „pułapką”. Zgodnie bowiem z art. 369 § 1 k.p.c. Skarżąca miała – poczynając od dnia doręczenia jej wyroku z dnia 12 grudnia 2016 r. – dwa tygodnie na zaskarżenie go apelacją. Taki też zamiar miał początkowo, tj. w pierwszym tygodniu biegu terminu do wniesienia apelacji, pełnomocnik Skarżącej, dostrzegając uchybienie, jakiego – jego zdaniem – nie ustrzegł się sąd pierwszej instancji. W kolejnym, tj. drugim tygodniu prowadzonej analizy wyroku (tj. po upływie siedmiu dni od daty jego doręczenia), pełnomocnik – podtrzymując przekonanie o zasadności ewentualnej apelacji – doszedł jednak do wniosku, że zostałaaby ona z innych (nie-wskazanych w skardze konstytucyjnej) powodów oddalona. Stwierdził zarazem, że błędne jest również samo, zawarte w wyroku, rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu, jednak termin jego zaskarżenia już minął. Skarżąca wskazała, że w ten właśnie sposób ustawodawca, przyznając stronie prawo do dwutygodniowej analizy całego wyroku (wraz z zawartym w nim postanowieniem kosztowym), wprowadził ją w błąd. Zaskarżona regulacja narusza – zdaniem Skarżącej – prawo do sprawiedliwego sądu, jest niezgodne z zasadą sprawiedliwości proceduralnej i sprzeczne z prawem do zaskarżania rozstrzygnięć wydanych w pierwszej instancji. Wskutek zastosowania kwestionowanego przepisu art. 394

§ 2 k.p.c. Skarżąca straciła bezpowrotnie swoje mienie i roszczenie o zwrot celowych kosztów jego dochodzenia. Zdaniem Skarżącej, wydłużenie do dwóch tygodni terminu na złożenie zażalenia na postanowienie w przedmiocie kosztów procesu, zawarte w wyroku, nie rodziłoby żadnych istotnych niedogodności, skoro „i tak wszyscy muszą czekać na ewentualną apelację”, a zapewniłoby sprawiedliwość proceduralną.

Zgodnie z zaskarżonym przepisem art. 394 § 2 k.p.c., termin do wniesienia zażalenia jest tygodniowy i liczy się od doręczenia postanowienia, a gdy strona nie zażądała w terminie przepisany doręczenia postanowienia zapadłego na rozprawie – od ogłoszenia postanowienia. Art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c. stanowi zaś, że zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienie, którego przedmiotem jest zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, wymiar opłaty, zwrot opłaty lub zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, koszty przyznane w nakazie zapłaty oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka.

Zgodnie z art. 108 k.p.c., o kosztach sąd rozstrzyga w orzeczeniu kończącym postępowanie w instancji, przy czym rozstrzygnięcie o kosztach procesu powinno być zamieszczone w sentencji wyroku (a nie w uzasadnieniu) lub postanowienia kończącego postępowanie. Jak wskazuje się w doktrynie, w przypadku zaskarżenia orzeczenia co do istoty sprawy, strona zaskarża orzeczenie o kosztach jednocześnie z zaskarżeniem (apelacją), bez potrzeby wnoszenia zażalenia, przy czym termin do wniesienia apelacji odnosi się również do zaskarżenia kosztów. Jeżeli zaś strona nie zaskarża orzeczenia (wyroku) co do istoty, może wnieść oddzielne zażalenie na postanowienie (rozstrzygnięcie zawarte w wyroku) o kosztach. W tym wypadku obowiązuje jednak siedmiodniowy termin przewidziany w art. 394 § 2 k.p.c. (*vide* – T. Ereciński, teza 9 do art. 394, [w:] T. Ereciński

[red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze*, Lex nr 10368/2016). Należy podkreślić, że zaskarżenie rozstrzygnięcia merytorycznego powoduje upadek również postanowienia o kosztach, bowiem sąd drugiej instancji, po rozpoznaniu apelacji, zobligowany jest do ponownego rozstrzygnięcia o kosztach. W przypadku, gdy strona wnosi środek zaskarżenia co do istoty sprawy, ale niezależnie od zarzutów skierowanych przeciwko temu rozstrzygnięciu wskazuje na uchybienia w zakresie orzeczenia co do kosztów procesu, powinna stosowne zarzuty sformułować w środku zaskarżenia skierowanym przeciwko merytorycznemu orzeczeniu (w apelacji). Są to zarzuty podnoszone jedynie na wypadek, gdyby nie zastały uwzględnione argumenty prowadzące do zmiany bądź uchylenia orzeczenia co do istoty sprawy. Jeśli dojdzie do ich uwzględnienia, sąd obligatoryjnie powinien dostosować rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji o kosztach procesu do rozstrzygnięcia wydanego na skutek środka zaskarżenia (*vide* – M. Manowska, teza 17 do art. 394, [w:] M. Manowska [red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1-505*³⁸, Lex nr 10265; por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1982 r., sygn. akt IV CR 161/82, OSNCP nr 11-12/1982, poz. 185 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2013 r., sygn. akt III CZP 15/13, Lex nr 1324306). Zaskarżenie rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów sądowych, będącego składnikiem wyroku, możliwe jest zatem na dwa sposoby. W razie wniesienia apelacji można nią objąć także kwestię kosztów, przy czym termin dwutygodniowy odnosi się także do rozstrzygnięcia o kosztach; nie wnosząc jej, można złożyć zażalenie, zachowując jednak tygodniowy termin, określony w art. 394 § 2 k.p.c. (*vide* – T. Wiśniewski, teza 10 do art. 394, [w:], H. Dolecki, T. Wiśniewski [red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Artykuły 367-505*³⁷, Lex nr 8798/2013).

Przed podjęciem merytorycznej analizy przedstawionych przez Skarżącą zarzutów niekonstytucyjności art. 394 § 2 k.p.c., należy rozważyć dopuszczalność

skargi konstytucyjnej. Wprawdzie postanowieniem z dnia 10 czerwca 2019 r., sygn. akt Ts 172/17, Trybunał Konstytucyjny, w toku kontroli wstępnej, nadał tej skardze konstytucyjnej dalszy bieg, jednak zakończenie tego etapu formalnej weryfikacji skargi konstytucyjnej nie wyłącza oceny warunków jej wniesienia, dokonywanej na kolejnym etapie toczącego się postępowania. W świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, na każdym etapie postępowania Trybunał kontroluje, czy nie zachodzi któraś z ujemnych przesłanek wydania wyroku określonych w art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. W wypadku stwierdzenia przeszkody formalnej na etapie służącym merytorycznemu rozpoznaniu skargi, Trybunał Konstytucyjny umarza postępowanie, albowiem pozytywny wynik wstępnej kontroli skargi nie przesądza definitywnie o dopuszczalności późniejszego jej rozpoznania co do *meritum* (*vide* – postanowienie pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 listopada 2018 r., sygn. akt SK 5/14, OTK ZU z 2018 r., seria A, poz. 66 oraz postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 grudnia 2018 r., sygn. akt SK 25/18, OTK ZU z 2018 r., seria A, poz. 82 i z dnia 20 lutego 2019 r., sygn. akt SK 30/17, OTK ZU z 2019 r., seria A, poz. 8).

W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji do wniesienia skargi konstytucyjnej uprawniony jest każdy, czyje wolności lub prawa zostały naruszone na skutek wydania przez sąd lub organ władzy publicznej ostatecznego orzeczenia, którego podstawą prawną jest kwestionowany przepis aktu normatywnego. Skargę konstytucyjną można więc wnieść po spełnieniu łącznie następujących warunków. Po pierwsze, zaskarżony przepis powinien być podstawą prawną ostatecznego orzeczenia sądu lub organu administracji publicznej, wydanego w indywidualnej sprawie skarżącego. Po drugie, źródłem naruszenia ma być normatywna treść kwestionowanych przepisów, na podstawie których sąd bądź organ władzy pu-

blicznej orzekły o prawach i wolnościach skarżącego. Po trzecie, sposób naruszenia tych praw i wolności musi wskazać sam skarżący w uzasadnieniu wnoszonej skargi (art. 53 ust. 1 pkt 1 – 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym).

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wskazywał, że rozpoznanie merytoryczne skargi konstytucyjnej możliwe jest jedynie po wykazaniu przez skarżącego minimalnej staranności w trosce o zabezpieczenie jego interesów prawnych. Skarga konstytucyjna nie może być bowiem wykorzystywana jako instrument służący do korygowania zaniedbań popełnionych w postępowaniu poprzedzającym jej wniesienie przez skarżącego lub działającego w jego imieniu profesjonalnego pełnomocnika (*vide* – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 16 października 2002 r., sygn. akt SK 43/01, OTK ZU nr 5/A/2002, poz. 77; z dnia 12 grudnia 2018 r., sygn. akt Ts 3/18, OTK ZU z 2018 r., seria B, poz., 49). Warunek ten jest niewątpliwie związany ze wskazaną już konieczną przesłanką skargi konstytucyjnej, wedle której źródłem naruszenia konstytucyjnych praw lub wolności skarżącego powinna być normatywna treść kwestionowanych przepisów, na podstawie których sąd bądź organ władzy publicznej orzekły o tych prawach lub wolnościach. Wymóg ten nie może być uznany za spełniony, jeśli ostateczne rozstrzygnięcie, z którym skarżący wiąże naruszenie swoich konstytucyjnych praw lub wolności, było konsekwencją niedochowania przez niego należytej staranności, np. przekroczenia terminu do złożenia środka zaskarżenia, a skarżący – kierując do Trybunału Konstytucyjnego skargę – usiłuje doprowadzić do wyeliminowania niekorzystnych skutków takiego swojego wcześniejszego zachowania (*vide* – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 3 lipca 2007 r., sygn. akt SK 4/07, OTK ZU nr 7/A/2007, poz. 83; z dnia 11 lipca 2013 r., sygn. akt Ts 214/12, OTK ZU nr 4/B/2013, poz. 411; z dnia 5 września 2013 r., sygn. akt Ts 128/13, OTK ZU nr 3/B/2014, poz. 219 i z dnia 17 maja 2016 r., sygn. akt Ts 131/15, OTK ZU z 2016 r., seria B, poz. 388).

Trybunał Konstytucyjny wskazywał również, że naruszenie konstytucyjnych praw lub wolności tylko wtedy może stanowić podstawę skargi konstytucyjnej, gdy naruszenie to miało charakter obiektywny, tzn. nie było wywołane (sprowokowane) przez zachowanie (w tym: zaniedbanie) skarżącego. Nie bez znaczenia jest przy tym także to, czy skarżący działał samodzielnie, czy też był zastępowany przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego, który ma gwarantować odpowiednią merytorycznie i fachową reprezentację interesów strony. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie przypominał przecież, że z istoty zastępstwa procesowego przez profesjonalnego pełnomocnika wynika uzasadnione założenie, iż będzie on działał fachowo, zgodnie ze swoją najlepszą wiedzą i starannością. Prawodawca, nakładając na profesjonalnych pełnomocników zaostrzone wymagania w zakresie spełniania wymagań formalnych oraz oczekując od nich wysokich standardów zawodowych, za elementarne zadanie warsztatowe uznał prawidłowe – od strony formalnej – sporządzanie i wnoszenie pism procesowych, uiszczanie należnych, określonych przez ustawę opłat czy dochowywanie ustawowych terminów sporządzania środków zaskarżenia (*vide* – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 13 kwietnia 2010 r., sygn. akt Ts 221/09, OTK ZU nr 3/B/2010, poz. 232; z dnia 4 lutego 2015 r., sygn. akt Ts 193/12, OTK ZU nr 1/B/2015, poz. 10 i z dnia 12 grudnia 2018 r., sygn. akt Ts 3/18, *op. cit.*).

Biorąc pod uwagę powyższe, należy uznać, iż Skarżąca nie wykazała należytej dbałości o własne interesy i właśnie z tego powodu poniosła negatywne konsekwencje procesowe. Od reprezentującego Ją w postępowaniu poprzedzającym wniesienie skargi konstytucyjnej pełnomocnika można było oczekiwać, by miał świadomość różnej długości terminów do wniesienia apelacji od wyroku i do wniesienia zażalenia jedynie na zawarte w nim rozstrzygnięcie co do kosztów procesu. Wynika to bowiem z jednoznacznego, co zresztą przyznała sama Skarżąca, brzmienia przepisu art. 394 § 2 k.p.c., którego rozumienie – w tym także w kontekście sytuacji procesowej, w jakiej znajdowała się Skarżąca – nie budzi również żadnych kontrowersji zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak

i w piśmiennictwie. Uzasadnione jest też założenie, iż dla profesjonalnego pełnomocnika nie powinno budzić wątpliwości, że zaskarżenie wyroku apelacją jest równoznaczne z zakwestionowaniem rozstrzygnięcia o kosztach sądowych, oraz to, że w apelacji można sformułować odrębne, niezależne od zarzutów apelacyjnych, zarzuty przeciwko rozstrzygnięciu o kosztach procesu.

Z wywodów skargi konstytucyjnej wynika, że pełnomocnik Skarżącej, wykorzystując dwutygodniowy termin do wniesienia apelacji, pierwszą jego część (tydzień) poświęcił na analizę zasadności apelacji, po czym przystąpił dopiero do analizy zasadności samego zażalenia na rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu, przy czym – niezależnie od wyniku tej drugiej analizy – dopuszczalność takiego zażalenia była już wyłączona ze względu na upływ krótszego, tygodniowego terminu. Tę, opisaną w skardze konstytucyjnej, metodykę pracy pełnomocnika procesowego Skarżącej uznać należy za bezpośrednią przyczynę uchybienia terminu, o którym mowa w art. 394 § 2 k.p.c. Nawet bowiem jeśli uznać, że – co do zasady – w pierwszej kolejności powinno rozważyć się zarzuty dalej idące (odnoszące się do całego, merytorycznego rozstrzygnięcia), a następnie, o ile te okażą się nieuzasadnione, zarzuty dotyczące jakiejś części wyroku (w przypadku sprawy Skarżącej: rozstrzygnięcia o kosztach procesu), to metodyka pracy pełnomocnika powinna przede wszystkim uwzględniać unormowania regulujące terminy wnoszenia odpowiednich środków zaskarżenia, choćby z tego względu, że ich niedotrzymanie rodzi surowe i nieodwracalne lub trudne do odwrócenia sankcje procesowe dla strony.

Trzeba też pamiętać, że nawet wówczas gdy – jak w sprawie Skarżącej – przekonanie o zasadności i celowości zaskarżenia zawartego w wyroku rozstrzygnięcia o kosztach zostało powzięte po upływie terminu do zażalenia, ale jeszcze w trakcie biegu terminu do zaskarżenia wyroku apelacją, nadal istniała możliwość zakwestionowania tego rozstrzygnięcia właśnie apelacją, w której – jak już była o tym mowa – można kwestionować nie tylko orzeczenie co do *meritum* sprawy,

ale także postanowienie w przedmiocie kosztów procesu. W takiej sytuacji nieuzasadnione było odstąpienie od sporządzenia i wniesienia apelacji, do wniesienia której – jak przekonuje Skarżąca – istniały zresztą podstawy. Niekorzystne ukształtowanie sytuacji prawnej Skarżącej wynikało zatem z niepodjętych przez nią działań, a nie z treści kwestionowanego przepisu. Skarżąca nie wykazała należytej dbałości o własne interesy i z tego powodu poniosła negatywne konsekwencje procesowe. Poza oceną Trybunału Konstytucyjnego pozostają zaś sprawy, w których utrata prawa do rozpoznania skargi konstytucyjnej następuje w wyniku uchybień popełnionych przez skarżącego lub jego pełnomocnika na wcześniejszych etapach postępowania.

Z tych względów należy uznać, że skarżąca nie wykazała, aby do naruszenia jej praw podmiotowych doszło z powodu treści zakwestionowanej regulacji, a tym samym zarzuty zawarte w analizowanej skardze konstytucyjnej są oczywiście bezzasadne.

Mając na uwadze powyższe, wnoszę jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego

Robert Hernand
Zastępca Prokuratora Generalnego